

A kitűnően szerkesztett, irodalomjegyzékkel ellátott, elegáns kivitelű tanulmánykötet felmérhetően segítséget nyújt a továbbiakban a magyar proletáriróadalom történetének kutatásához, eseménytörténetének pontos regisztrálásához, és nem utolsó sorban néhány eszmei és esztétikai probléma tisztázásához. A legnagyobb érdeme azon-

ban mégis az, hogy bebizonyítja: a magyar szocialista irodalom az európai forradalmi irodalom részeként segítette felnőni a szocialista világirodalmat, amely színvonalban és eszmeiségben egyaránt vezető irányzata a ma irodalmának. (Kossuth Könyvkiadó 1967.)

CSONGRÁDY BÉLA

MOCSÁR GÁBOR:

FECSKÉK ÉS MIATYÁNK

Semmilyen társadalom nem szabódíthatja fel magát anélkül, hogy minden egyes ember fel ne szabaduljon. Az egyén szabad, tudatos fejlődése a közösség, a társadalom fejlődésének feltétele. Szocialista világunkban az egyén cselekedetei egy olyan közös ügy szükségszerű mozzanatává lesznek, ahol a meghatározó célokat, azok jelentőségét, a tettek erkölcsi értékét nem lehet fel nem ismerni. S ha mégis vannak osztályok, rétegek, csoportok, melyek a legfontosabb kérdésekben nem látnak világosan, nem értik helyzetüket, szerepüket, jelentőségüket a mában, akkor az első teendő ezen csoportok helyzetének átfogó megismerése, elemzése, feltárása. Nem új dolog, ha megállapítjuk, hogy ebben a kortársi művészeteknek, de különösen az irodalomnak mindig is nagy szerepe volt. Mocsár Gábor közelmúltban megjelent kötetei lassan egy ilyenfajta törekvést körvonalaznak, a falusi élet, az új viszonyok között sok kínnal boldoguló parasztság problémáihoz kapcsolódva. Mocsár Fecskék és miatyánk

címmel megjelent új elbeszélés-gyűjteményét szerves folytatásnak tekinthetjük; a Nyitott tenyér, a Pirostövű nád című, jól ismert és sokat vitatott kötetekben felvetett kérdések továbbvitele, végigelemzése adja az elbeszélés-ciklus gondolati magvát. Mocsár kitűnően ismeri ábrázolt világát, hiteles szavú elbeszélő. Vállalja a nehezeti; igazat mondani a faluról, őszintén segíteni a kibontakozást. S mivel mindez nemcsak rendkívüli erőfeszítést kívánó művészi feladat, de politikai tett is, feltétlenül elismerő szót érdemel Mocsár írói bátorsága. Nem igaz, hogy nálunk ma már nem kell bátornak lenni akármiféle igazság megírásához. Nagyon sok szimpatikus, becsületes törekvésnek gátját szegi még a gyanakvás, a dogmatikus szemléletből visszamaradt differenciálatlan valóságlátás, értékrendszer.

Mocsár állja a vitát. Ezt igazolja a Fecskék és miatyánk című kötet valamennyi írása. A címadó elbeszélés Holló Imréje izgatásról, lázításról be-

szél, nyomozni kezd, mikor a lényegében valós problémákat sűrítő, modern miatyánk a kezébe kerül. A hollóimrök úgy vélik mindig is, hogy a rend, a mindenáron-fegyelem érdekében joguk van fellépni a bíráló szó ellen, holott a közösség valóságos érdeke egészen mást kívánna — elemzést, vizsgálatot —, de nem sokkal éltetőbb-e a zavaros víz, a tespedt csendesség a hollóimréknek, mint a nyílt őszinte vita légköre, s az egészséges aktivitás változtató szándéka? Lehet, hogy erőltetett a „körtágítás”, de én igen gyakran Mocsár paraszti témájú írásai körül is valami hasonló fogadtatás, lefojtási szándék születését, burjánzását érzem.

Murin Béla, a kötet téesz elnök hőse, az elbeszélésciklus központi figurája a falut, az új paraszti életet éppen csak megismerő, jószándékú, de egyáltalán nem hősi jellemű hős megdöbben a téesz miatyánk tagadott igazságán, s bár tudja, az általános kép mennyire más, megijeszti, hogy az egyes, az egyedi, a jelenség szintű mégis mennyire egyező a súlyos vádakat felszínre hozó gúny-körképpel.

„Mi atyánk, ki vagy a mennyekben, mi bent vagyunk a téeszben, az öregek a határban, a fiatalok az irodában, a vezetők a kocsmában, a téesz nagyon kincs, aki nem lop annak nincs. Bocsd meg a mi vétkeinket, mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Amen”

Csoda-e, ha ez a kép, — ha torz, s részleteiben néhol igazságtalan is — nyugtalanítja az elbeszélésciklus becsületes embereit? „Nekünk jó az, ha a munkánk semmit sem ér? Útjuk vágjuk, aztán seholy semmi” — vetik Murin Béla téesz elnök szemére panaszaikat a kötet juhász hősei. Murin megérti, magáénak érzi gondolataikat, tenni akar, s ahogy erejéből futja, tesz is. Dehát az előrelépés az adott közeg-

ben nem is olyan egyszerű. Végső Imrékkel, Hollókkal együtt újat teremteni heroikus munka, s ha az emberi kapcsolat feltételek már jó értelemben adottak is, akkor is jelentkezik a hogyan. Murin látja maga körül a lehetőségeket; Szakadati módszereivel dolgozzon, aki téesz elnök létére becsapja meg az atyaistent is, csak hogy dőljön a pénz a közös kasszába, vagy úgy mint Dobó, a díoszegi elnök, csak saját pazar jólétével, reprezentatív vegetációjával törődve, vagy kupecmódra, mint Borsai, aki kommunista létére nem akarja a kommunista társadalmat, mert pénz nélkül nem tudja elképzelni az életet, a jövőt, vagy lassú víz módjára, taktikus, régi paraszti logikával számíthatva, mint Hadas, a Béke téesz elnöke? Vagy valahogy másképpen? Igen, valahogy másképpen kellene! S érezzük, Murinban, ha néha gyengül is az akarata, s csúszik is az önkontroll, mégis van annyi erő, tudás, lelemény, hogy tudja majd másképpen, jól csinálni, rendezni a téesz dolgait. Szocialista módon.

Mocsár nagyszerű érzéssel teremt élővé paraszti hőseit, mondanivalója sehol nem válik szürke papírfigurák szajkózásává, mint ez gyakorta előfordul ma, a faluval foglalkozó, paraszti témájú alkotásokban.

Mocsár faluképét, életelezését igaznak fogadjuk el, akkor is, — vagy talán éppen azért —, ha a negatív vonásokat nem ellenpontozza minduntalan az előrelépés, a kibontakozás rózsaszín tükröképével; egyszerű, hétköznapi logikával felfogható utakat sejtet csak a lassan meginduló változásokról. Ahogy a Kettős novella Ánicska Jánosa küszködik, harcol a téesz, a közösség vagyonáért az égő juhakolban, ahogy Juhász Feri bácsi a novella téesz elnök hőse vezetőként közel kerül az emberekhez, ahogy Murinban formálódik a „földalatti tenger”

felhasználásnak terve, ez mind-mind a kibontakozó új, előreváltozó élet jele. Talán villanásnyi motivációban is elégséges alap ez a hithez, hogy ha nem is valami varázsütésre, csodaszóra, de lassan, a kitartó munka, az átnevelés nyomán szocialistává fejlődik a falu. S nem lesz igaz a téves miatyánk egyetlen sora sem.

Mocsár új kötete, a Fecskék és miatyánk izgalmás, szenvedélyektől fű-

tött olvasmány, egyenletes jó írói teljesítmény. Túlírtásnak, éretlen humornak nyoma sincs ezekben a Mocsár írásokban, kiérleltség a jellemző. A Fecskék és miatyánk fontos, jelentős híradás az új utakon járó paraszt-ságunkról.

(Tiszatáj Magvető, 1967.)

ERDŐS ISTVÁN

